

POSTANOWIENIE

29 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

na posiedzeniu niejawnym 29 sierpnia 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa J.R.

przeciwko B. spółce akcyjnej w W.

o ustalenie, ewentualnie o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej B. spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z 29 listopada 2022 r., I ACa 1043/21,

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i
zasądza od pozwanego na rzecz powódki koszty postępowania
kasacyjnego w kwocie 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł
z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w
spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia
od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

(M.M.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 29 lipca 2021 r. w sprawie z powództwa J. P. przeciwko Bankowi S.A. w W., Sąd Okręgowy w Olsztynie ustalił, że nieważna jest umowa kredytu hipotecznego zawarta 4 lutego 2008 r. przez powódkę z poprzednikiem prawnym pozwanego Banku. Apelacja pozwanego została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 29 listopada 2022 r.. Pozwany wniósł skargę

kasacyjną, opierając wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przyczynach kasacyjnych objętych art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służącym ochronie interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa, wkład Sądu Najwyższego w rozwój orzecznictwa i nauki prawa oraz eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu nieważnym lub orzeczeń oczywiście niezgodnych z prawem. Stosownie do 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z punktu widzenia funkcji oraz założeń skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, rolę „przedsądu” jest wstępna selekcja skarg pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących skargę do jej przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne: czy w kontekście orzecznictwa TSUE stwierdzającego możliwość zastosowania w miejsce podlegających eliminacji nieuczciwych warunków umownych przepisów dyspozytywnych, które weszły w życie po zawarciu umowy kredytu dopuszczalne jest odwołanie się do art. 358 § 1 i 2 k.c. w wersji znowelizowanej ustawą o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz ustawy - Prawo dewizowe z dnia 23 października 2008 r. (Dz.U. Nr 228, poz. 1506), obowiązującej od dnia 24 stycznia 2009 r. w przypadku umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej (w szczególności do CHF) zawartej przed tą datą.

Skarżący powołał się także na potrzebę wykładni pojęcia interesu prawnego zawartego w art. 189 k.p.c. na tle sporów sądowych dotyczących kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego co do kwestii, czy kredytobiorcy posiadają interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy, w przypadku

gdy przysługuje im dalej idące roszczenie o zapłatę. W ocenie skarżącego, potrzeba wykładni dotyczy także pojęcia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. co do zawartego w nim pojęcia „postanowienie” w kontekście sporów sądowych dotyczących kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego i związanego z tym pojęcia zakresu ewentualnej abuzywności postanowień dotyczących indeksacji, w szczególności co do kwestii, czy sąd uznając za abuzywne postanowienia umowne powinien określić w sposób konkretny zakres tej abuzywności, tj. wskazać na konkretne postanowienia rozumiane jak normy prawne, reguły postępowania, a nie jednostki redakcyjne, a ponadto czy powinien uzasadnić przyjęty zakres abuzywności, w szczególności: dlaczego uważa za zasadną i konieczną eliminację mechanizmu indeksacji.

Skarżący wskazał także na potrzebę wykładni art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U 2020, poz. 288, dalej jako „Prawo bankowe”) w zakresie odpowiedzi na pytanie, czy postanowienia określające zasadę i sposób indeksacji kredytu do CHF mają charakter uboczny i kształtują jedynie dodatkowy mechanizm wykonania umowy czy też dotyczą głównych świadczeń stron, a w tym drugim przypadku, jak należy rozumieć przedmiotowe pojęcie i czy postanowienia określające główne świadczenia stron są tożsame z postanowieniami określającymi elementy przedmiotowo istotne umowy a w konsekwencji, czy prawidłowe jest stwierdzenie przez sąd nieważności umowy z powodu eliminacji postanowień określających „główne świadczenia stron”, skoro powyższym pojęciem posługuje się przepis art. 385¹ §1 k.c., który przewiduje sankcję bezskuteczności a nie nieważności, czy jednak uznanie umowy za nieważną z powodu eliminacji z jej treści określonych postanowień wymaga raczej odniesienia ich znaczenia do elementów przedmiotowo istotnych umowy (kredytu).

W ocenie skarżącego, potrzeba wykładni dotyczy także art. 385² k.c. w kontekście umów kredytów indeksowanych do waluty obcej co do kwestii, czy przepis ten wskazując, że oceny zgodności postanowienia z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny, należy wyklądać w ten sposób, że: zakres obowiązku informacyjnego banku wobec kredytobiorcy w

zakresie ryzyka kursowego związanego z umową kredytu indeksowanego do waluty obcej należy oceniać z uwzględnieniem wymogów prawnych (albo ich braku) oraz rekomendacji organów nadzoru bankowego obowiązujących wówczas w tym zakresie, czy dopuszczalne i prawidłowe jest zakwestionowanie przez sąd należytego spełnienia przez bank wobec kredytobiorców obowiązku informacyjnego przed zawarciem umowy kredytu poprzez posłużenie się w tym zakresie zwrotami ogólnikowymi, z których nie wynikają konkretne kryteria realizacji przedmiotowego obowiązku.

Według skarżącego, potrzeba wykładni dotyczy także art. 358 § 1 i 2 k.c. w kontekście umów kredytów indeksowanych do waluty obcej, w szczególności do CHF tj. rozstrzygnięcie, czy art. 358 § 1 k.c. wskazując na zobowiązanie wyrażone w walucie obcej odnosi się do waluty kwoty nominalnej kredytu, czyli kwoty wyrażonej w złotych, czy też kwoty wyrażonej w walucie indeksacyjnej (w szczególności waluty CHF) i czy dla oceny w tym zakresie istotnym jest, która waluta określa realną (nabywczą) wartość świadczenia dłużnika (kredytobiorcy).

W nawiązaniu do tak sformułowanych przyczyn kasacyjnych należy przypomnieć, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przy okazji rozpoznania skargi kasacyjnej przyczyni się do rozwoju prawa i orzecznictwa oraz będzie miało znaczenie nie tylko dla tej konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Skarżący powinien sformułować to zagadnienie w sposób przyjęty przy zwracaniu się przez sąd powszechny z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego na podstawie art. 390 k.p.c., zawrzeć we wniosku pogłębiony wywód prawny uzasadniający zgłoszone wątpliwości, wykazać zasadność proponowanego sposobu ich rozstrzygnięcia, a także wadliwość rozwiązania przez Sąd drugiej instancji przedstawionego problemu prawnego w sposób rzutujący na wynik sprawy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14 oraz z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, pozwany powołał się także na potrzebę dokonania wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości prawne i wywołujące rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Przez wskazaną wyżej rozbieżność należy rozumieć brak zgodności rozstrzygnięć w sprawach o takich samych lub bardzo podobnych stanach faktycznych, w których mają zastosowanie te same przepisy, wykładane lub stosowane w sposób prowadzący do odmiennych - zróżnicowanych albo sprzecznych - orzeczeń albo decyzji procesowych. Wskazując na tę przyczynę kasacyjną, skarżący powinien opisać, na czym polega trudność w interpretacji określonych przepisów prowadząca do niepożądanego wyżej stanu oraz zilustrować swoje twierdzenia przykładami takich rozbieżnych rozstrzygnięć.

Problematyka prawna dotycząca konsekwencji uznania za niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.) postanowień umów kredytu indeksowanego (waloryzowanego) kursem waluty obcej lub denominowanego do waluty obcej jest przedmiotem licznych wyroków i uchwał Sądu Najwyższego. W orzecznictwie ugruntowane jest stanowisko, że mechanizm ustalania przez bank kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134, z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20). Jak wyjaśniono, określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron, w związku z czym jest niedopuszczalne (zob. też wyroki Sądu Najwyższego z 29 października 2019 r. IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20, z dnia 30 września 2020 r., I CSK 556/18, z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, wyrok SN z 29 listopada 2023 r., II

CSKP 1460/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił także, że oceny abuzywności postanowienia umownego dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, a nie następnie, co oznacza, że ocena niedozwolonego charakteru postanowienia nie może uwzględniać okoliczności powstałych po zawarciu umowy - w tym także sposobu stosowania postanowienia umowy w praktyce (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1. poz. 2).

W obecnym orzecznictwie Sądu Najwyższego przeważa także stanowisko (po początkowym okresie dominacji stanowiska przeciwnego), że zastrzeżone w umowie kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2019 r., I CSK 159/17, z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21 oraz z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Na takim stanowisku stoi też TSUE dokonując wykładni art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 (zob. np. wyroki: z 20 września 2017 r., C-186/16 i z 3 października 2019 r., C-260/18). Zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. postanowienia określające główne świadczenia stron nie podlegają kontroli pod kątem ich abuzywności, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Interpretując art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L nr 95, s. 29; dalej: „Dyrektywa 93/13”), z którego wywodzi się to rozwiązanie, TSUE uznał, że postanowienia umowne są wyrażone prostym i zrozumiałym językiem, gdy umowa przedstawia w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się dane postanowienie, umożliwiając konsumentowi orientację, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, co do wpływających dla niego z tej umowy konsekwencji ekonomicznych (zob. wyrok z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13 i z 20 września 2017 r., C-186/16). Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśnił, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby można było przyjąć, że konsument został należycie poinformowany o ryzyku walutowym związanym z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej czy denominowanego w tej walucie (por. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). W wyroku z 13 maja 2022 r., II

CSKP 464/22, Sąd Najwyższy wskazał, że z orzecznictwa TSUE wynika, iż kredytobiorca-konsument musi zostać jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej (szeroko rozumianego), ponosi przez cały okres obowiązywania umowy ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Okoliczność, że konsument oświadcza, iż jest w pełni świadomy potencjalnych ryzyk wynikających z zawarcia wspomnianej umowy, nie ma sama w sobie znaczenia dla oceny, czy przedsiębiorca spełnił wspomniany wymóg przejrzystości, ciężar zaś udowodnienia, że konsument otrzymał niezbędne informacje, spoczywa na przedsiębiorcy (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22 i powołane tam orzecznictwo).

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że postanowienia wprowadzające indeksację do waluty obcej i ryzyko kursowe nie zostały sformułowane prostym i zrozumiałym językiem, a zakres udzielonych powódce przez pozwany bank informacji nie pozwalał jej na pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych umowy kredytu zawieranej na wiele lat, do której wprowadzono mechanizm działania ryzyka kursowego. Skoro – mając na uwadze przytoczone wyżej poglądy judykatury – Sąd Apelacyjny uznał, że klauzule te nie zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem w sposób jednoznaczny a następnie ocenił je jako postanowienia niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. ponieważ uprawniały bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, pozostawiając mu pole do arbitralnego działania i obarczając kredytobiorców nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszając równorzędność stron, bez znaczenia są także dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wątpliwości skarżącego opierające się na założeniu, że klauzule ryzyka kursowego nie mają – w odróżnieniu od klauzul spreadowych – charakteru postanowień niedozwolonych i kwestionujące „całościowy” sposób postrzegania klauzul wprowadzających mechanizm indeksacji.

Kolejne zagadnienia podniesione we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania dotyczą konsekwencji stwierdzenia abuzywności klauzul waloryzacyjnych dla dalszego bytu umowy. Przypomnieć należy, że zgodnie z

utrwalonym orzecznictwem, uznanie klauzul przeliczeniowych za abuzywne oznacza, że są one - z mocy samego prawa od momentu zawarcia umowy - bezskuteczne (nie wiążą) konsumentów (art. 385¹ § 1 k.c.), aczkolwiek strony pozostają związane umową w pozostałym zakresie, jeśli jest to tylko możliwe. Stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za nieważną. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następczo świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną (zob. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18 i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD, 2021, Nr 2, poz. 20, z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22).

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego (zasady prawnej) z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, Nr 9, poz. 56) wskazano, nawiązując do wcześniejszego orzecznictwa, w tym orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. w szczególności wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18), że zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez

konsumenta w tym względzie; 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyeliminowane niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy w mocy; jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy”. Tymczasem przedstawione we wniosku rozważania skarżącego dotyczące możliwości substytucji nieuczciwych klauzul kursowych odwołaniem do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego nie uwzględniają koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym - w świetle powołanego utrwalonego orzecznictwa - wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta. W toku postępowania w niniejszej sprawie powódka konsekwentnie domagała się zaś ustalenia nieważności umowy kredytowej.

Jeżeli chodzi o możliwość usunięcia opisanej wyżej luki w umowie na podstawie art. 358 § 2 k.c., który został wprowadzony do kodeksu cywilnego z dniem 24 stycznia 2009 r. na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz ustawy - Prawo dewizowe (Dz. U. z 2008 r. Nr 228, poz. 1506) Sąd Najwyższy wskazał także, że przepis ten dotyczy zobowiązań wyrażonych w walucie obcej, a w przypadku kredytu indeksowanego do CHF waluta obca stanowi jedynie miernik wartości zobowiązania zaciągniętego w walucie polskiej i świadczeń spełnianych przez pożyczkobiorców (kredytobiorców) w walucie obcej (zob. wyroki z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). Sąd Najwyższy stanął także na stanowisku, że nie można dokonać wykładni umowy stron na podstawie art. 65 k.c., już po usunięciu z niej postanowień abuzywnych, w celu ustalenia zgodnego celu i zamiaru stron co do sposobu ustalenia kursu CHF. Sprowadzałoby się to bowiem do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Groziłoby to ryzykiem dalszego pogorszenia sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która

narzuciła niedozwolone postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem. Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi Dyrektywy 93/13 w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych. (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto też, że nowelizacja prawa bankowego dokonana ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 165, poz. 984, dalej ustawa antyspreadowa) nie zawiera przepisów o charakterze dyspozytywnym, które - w świetle orzecznictwa TSUE - mogą zastąpić nieuczciwe klauzule umowne zawarte w umowach o kredyt indeksowany lub denominowany do waluty obcej ani przepisów mogących stanowić podstawę przekształcenia istniejących stosunków prawnych (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22). Wyjaśniono także, że samo wejście w życie ustawy antyspreadowej, którą w art. 69 Prawa bankowego dodano ustęp 3, nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień umów kredytu zawartych wcześniej oraz konsekwencji prawnych wynikających tej oceny (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22). Stworzyło jedynie podstawy do zmiany postanowień umowy co do sposobu waloryzacji niespłaconych rat na przyszłość. Oceny abuzywności postanowienia umownego dokonuje się zaś według stanu z chwili zawarcia umowy, a nie następnie (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1. poz. 2).

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje także stanowisko, że wyeliminowanie z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej - ze względu na ich abuzywność - tzw. klauzul przeliczeniowych prowadzi także do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, co jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie

umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45. i II CSKP 382/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22).

Wykładnia art. 189 k.p.c. i interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy również była już wielokrotnie przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Uzależnienie powództwa o ustalenie od wystąpienia interesu prawnego należy ujmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko rozumianego dostępu do sądów i tego, czy w drodze innego powództwa - powództwa oświadczenie - strona może uzyskać pełną ochronę. Powód zachowuje interes prawny w zgłoszeniu powództwa o ustalenie nieistnienia (nieważności) stosunku prawnego, jeżeli mimo przysługującego mu powództwa o świadczenie na podstawie spornego stosunku prawnego ze stosunku tego wynikają inne, dalej idące skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o zapłatę nie jest możliwe lub aktualne. W takich stanach faktycznych jedynie powództwo o ustalenie nieistnienia tego stosunku prawnego może w pełny sposób zaspokoić interes prawny powoda, zapobiec potencjalnym sporom między stronami na przyszłość, a zatem w definitywny sposób rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną związaną ze spornym stosunkiem prawnym (zob.m.in. uzasadnienie uchwał Sądu Najwyższego z 17 grudnia 1993 r., III CZP 171/93, OSNC 1994, nr 7-8, poz. 149 i z 20 października 2015 r., III CZP 27/15, OSNC 2016, Nr 3, poz. 31 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 2 lipca 2015 r., V CSK 640/14; z 2 lutego 2006 r., II CK 395/05; z 25 lutego 2022 r., II CSKP 87/22; i z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22). Z treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Apelacyjny – zgodnie z przedstawionym wyżej stanowiskiem judykatury – dokonując oceny, że w realiach sprawy powódka posiadała interes prawny w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu (żądaniu „ustalenia nieważności umowy kredytu”), miał na względzie, że dopiero wyrok rozstrzygający tę kwestię mógł usunąć po stronie powódki wątpliwości

odnośnie tego, czy jest związana umową, i czy musi ją wykonywać i znosić ustanowione zabezpieczenia.

Argumentacja przedstawiona we wniosku nie wskazuje na potrzebę kolejnego odniesienia się przez Sąd Najwyższy do przedstawionej problematyki na gruncie niniejszej sprawy ani ze względu na przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. ani pod kątem przyczyny kasacyjnej z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego na rzecz orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., a także § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1935).

[SOP]

[ms]